

valorificarea în învățare a oportunităților oferite de calculator; asimilarea unor modele de structurare a conținuturilor, de dirijare a activităților și de evaluare în acord cu expectanțele de moment, dar și de viitor ale societății;

- *abordarea globală și abordarea coerentă a conținutului*, asigurarea echilibrului dintre ele. După G. Văideanu [5, p. 169], absența unei metodologii globale diminuează posibilitatea diferitelor comisii de a satisface două dintre criteriile fundamentale pentru asigurarea unui conținut pertinent: *coerența și echilibrul*;
- *adaptabilitatea la schimbare*. Rezolvarea problemelor legate de impactul educației asupra modelării viitorului presupune realizarea unor studii de perspectivă, care să ofere alternative și acțiuni eficiente – *inițierea la timp a schimbării și adaptarea la schimbare*. Astfel, accentul cade pe un nou mod de a înțelege schimbarea și raportul dintre continuitate și discontinuitate. Adică, omenirea nu mai dorește transformări spontane și întâmplătoare care generează crize psihologice, economice, ci le anticipează și le provoacă.

A te gândi la viitor înseamnă a te gândi la alternative. Viitorul este plin de incertitudine. De aceea, scenariile sînt instrumente puternice, care te ajută să privești lucrurile din afară. Ele nu sînt prognoze, nici previziuni, ci descrieri plauzibile ale unui posibil viitor pentru problemele noastre, organizațiile noastre, națiunile noastre, pentru lumea noastră, concepute pe baza unor structuri de tipul „dacă-atunci”.

Așadar, educația prospectivă pune accent mai mult pe structura problemelor decît pe formularea de soluții, deoarece ceea ce azi este bun mâine riscă să se perimeze. Prin ceea ce „produce” învățămîntul se proiectează un

viitor. Această proiecție se bazează pe valorile, conținuturile și structurile puse la dispoziție de societate: activitățile desfășurate de elevii și studenții de azi vor fi utile și valorizate în prima jumătate a secolului următor.

Educația, menită să contribuie la edificarea unei personalități apte de “a prevedea pentru a preveni”, de a declanșa schimbarea pozitivă atît la nivelul propriului eu, cît și în afara sa [3, p.27], poate fi concepută ca o reconstrucție permanentă a existenței și experienței viitoare, ceea ce îl face pe omul mileniului III să corespundă, la un nivel superior, expectanțelor sociale de înnoire și îmbogățire culturală, dar și capabil a soluționa problemele contemporane. Modelul de specialist pe care trebuie să-l producă este angajat într-o rapidă schimbare: de la un utilizator de cunoștințe și tehnici la un inovator, creator de noi tehnici, aplicator de cunoștințe. De aici și noile cerințe față de procesul de formare.

Educația prospectivă deci este valorificată ca rezultat, deoarece fiecare societate elaborează tipul cetățeanului ideal și tinde să perfecționeze atît persoane aparte, cît și societatea în întregime.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Cristea, S., *Fundamentele pedagogice ale reformei învățămîntului*, Buc., EDP, 1994.
2. Cristea, S., *Dicționar de pedagogie*, Buc., EDP, 1979.
3. Cojocaru, V.-M., *Educație pentru schimbare și creativitate*, Buc., EDP, 2003.
4. Dewey, J., *Democrație și educație, O introducere în filozofia educației*, Buc., EDP, 1972.
5. Văideanu, G., *Educația la frontiera dintre milenii*, Buc., EDP, 1988.
6. http://quergeist.net/Problematique_Club-of-Rome.htm

Otilia DANDARA

Universitatea de Stat din Moldova

Un conținut tradițional într-un nou context. Conotații actuale ale educației vocaționale

Înnoirea permanentă a procesului educațional sub toate aspectele este un fenomen firesc, care se subordonează esenței sale sociale. Creșterea complexității relației individ-habitus extinde aria preocupărilor educației, fapt determinat de finalitatea procesului – pregătirea omului pentru viață.

Punctul de pornire în configurarea unui nou conținut educațional sînt problemele globale, deoarece „civilizația a constatat că doar prin educație poate fi diminuat impactul situațiilor presante asupra omenirii” (G.Văideanu, 1988).

Cercetînd tendințele fenomenului educațional, remarcăm că, la sfîrșitul secolului trecut, s-au conturat 2 caracteristici: pe de o parte, apariția de noi conținuturi educaționale și, pe de altă parte, schimbarea rapidă a conținuturilor

tradiționale. Dacă, în linii mari, finalitățile rămân aceleași, mesajul educațional, dar mai ales modalitățile de intervenție educativă, suportă modificări esențiale. Deși în literatura pedagogică nu există clasificări stricte ale laturilor educației, analizând teoria și practica, observăm următoarele: conținuturile tradiționale sînt orientate spre formarea dimensiunilor de personalitate (intelectuală, morală, estetică, fizică) care îi asigură omului integralitate ca ființă socială. Din aceleași necesități sociale s-au conturat și *educația patriotică, educația civică, educația tehnologică, educația profesională*. Diversitatea abordărilor în identificarea și clasificarea conținuturilor educaționale ne ghidează spre ideea că respectiva departajare este uneori dificilă, deoarece unele se consideră a fi derivate ale altora sau părți integrante ale acestora.

Configurarea unui conținut educațional are la bază finalități specifice, un mesaj purtător de informații ce contribuie la realizarea obiectivelor și, după caz, implică modalități distincte de intervenție educativă.

Problema *educației vocaționale* nu este una nouă. Funcționalitatea ei a fost identificată la începutul sec. XX, dar, din punctul de vedere al abordărilor metodologice și al delimitărilor conceptuale, aceasta a fost însoțită pe parcurs de o anumită ambiguitate. În sursele de specialitate atestăm multiple modalități de stabilire a relației educație tehnologică-educație profesională-educație vocațională și predispunerea de a atribui calificativul *vocațional* doar domeniilor artistic și sportiv. Acea parte a educației a cărei finalitate este pregătirea/formarea persoanei pentru munca social utilă, apreciată drept premisă a integrării sociale, este numită, preponderent, *educație profesională*.

În contextul rolului crescînd al tehnologiilor moderne, se relevă importanța *educației tehnologice* și se accentuează dificultatea de a delimita obiectivele acesteia de obiectivele educației profesionale. Dificultatea stabilirii acestui raport vine din dificultatea stabilirii raportului dintre general și particular, dintre comun și specific.

În unele lucrări, educația tehnologică este definită ca parte a educației profesionale, în altele – ca o pregătire generală a omului de a fi util. D. Salade și S. Cristea susțin că educația profesională, care vizează însușirea diverselor roluri profesionale, este o componentă a educației tehnologice, cercetătorii punînd la bază aceeași relație funcțională dintre general și particular, determinată de finalitățile educației (D. Salade, 1998; S. Cristea, 2003).

Mai rar întîlnim termenul *educație vocațională*. Acesta este utilizat de I. Boboc care, deși prezintă raportul educație tehnologică-educație vocațională cu referire preponderent la învățămîntul profesional-tehnic, indică, făcînd apel la cunoscuta teorie a lui

Donald E. Super (apud J.R. Davitz, 1978), asupra unei distincții între ele. În contextul acestei abordări deci, între educația vocațională și educația profesională se pune semn de egalitate.

Multidimensionalitatea idealului educațional profilează „fațetele” modelului de personalitate cerut de societate. Pornind de la această teză, invocăm necesitatea reliefării dimensiunii tehnologice și a celei vocaționale, de rînd cu dimensiunile formării omului în totalitatea sa (intelectuală, morală, fizică, estetică etc.). Ținem cont și de interdependența dintre laturile educației, deoarece tratarea complexă a procesului educațional are statut de legitate și constituie premisa eficacității și a reușitei. Tot aici invocăm și importanța principiului complementarității conținuturilor educaționale – deci nu poate fi vorba de „educații pure”.

Care sînt argumentele delimitării educației tehnologice de educația vocațională? În primul rînd, corelația dintre formarea culturii generale și a culturii de specialitate. Evoluția tehnico-științifică din ultimele decenii a generat „tehnologizarea” vieții: orice persoană, indiferent de activitatea profesională, pentru a se integra în cotidian, trebuie să dețină competențe tehnologice.

Ce este educația vocațională? În ce constă corelația funcțională dintre educația vocațională și educația profesională? Educația vocațională este o dimensiune a educației ce are drept scop valorificarea potențialului individual în direcția autorealizării prin muncă social utilă sau carieră. Între educația vocațională și educația profesională putem pune semn de egalitate, drept argument servindu-ne coincidența finalităților și utilizarea în același sens a termenilor *vocaționalizare* și *profesionalizare* (E. Tiron, 2005; I. Boboc, 2004). Din considerente practice însă, vom defini educația profesională ca parte a educației vocaționale, ca proces de formare a unei culturi de specialitate, de însușire a unei profesii, iar educația vocațională – ca aspect al educației permanente, avînd o arie mai largă și vizînd nu doar formarea unei culturi de specialitate într-o perioadă și un context concret, ci și realizarea unor finalități mai complexe.

Întrucît orice latură a educației este „responsabilă” de un proces cu o anumită finalitate, cu un obiectiv general al conținutului educațional (de ex.: educația ecologică – formarea culturii ecologice; educația de gen – formarea culturii de gen; educația morală – formarea culturii/comportamentului moral; educația intelectuală – dezvoltarea potențialului intelectual), educația vocațională este “responsabilă” de *proiectarea carierei*.

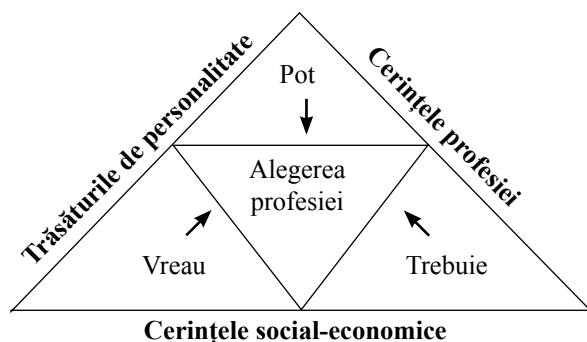
Proiectarea carierei este un proces permanent, încadrat în limitele de viață conștientă a individului, un ansamblu de acțiuni subordonate unor finalități prosociale clar definite, orientate spre identificarea

posibilităților de maximă valorificare a potențialului individual. Fiind o rezultantă a întregii personalități în complexitatea sa, preocuparea pentru depistarea și cultivarea componentelor deținute de om, precum și dirijarea lor în vederea exteriorizării/manifestării optime, prin realizarea muncii social utile, reprezintă esența acestui fenomen.

Proiectarea carierei implică: orientare școlară și profesională; opțiune profesională; decizie pentru un anumit gen de activitate profesională; strategie de realizare a deciziei (care, în mare parte, ține de formarea profesională); managementul carierei.

Orientarea școlară și profesională este o formă de ajutor acordat indivizilor pentru a înțelege și a folosi adecvat oportunitățile educaționale, profesionale și personale; un suport sistematic oferit elevilor pentru a se adapta la viață (D. Müller apud G. Tomșa, 1999, p.7).

Opțiunea școlară/profesională rezidă în alegerea unui traseu educațional/profesional în scopul realizării unui plan de viață, în funcție de: compatibilitatea subiect-profesie; prestigiul profesiei; avantajele profesiei; disponibilitate. Există multiple momente care fac dificilă opțiunea: motivația; lipsa de experiență; necunoașterea propriilor capacități; lipsa de informație. Opțiunea pentru o școală, o profesie sau un stagiu de formare se axează pe 3 repere (realități) (D.Salade, 1998):

Orice opțiune se exprimă printr-o *decizie* – act prin care se încheie o deliberare și care înglobează o judecată categorică, o opinie fermă privind alegerea unei alternative din mai multe posibile pe baza unei analize profunde. În general, ea este o acțiune conștientă, care îl pune pe om într-un raport determinant cu mediul, cu ceilalți și cu sine însuși. A decide înseamnă a ști să apreciezi șansele de succes sau de eșec, să ierarhizezi urmările conform anumitor criterii, să întrevezi strategia de aplicare a hotărârii. Ca acțiune premeditată, având scopul de a diminua la minimum situațiile neprevăzute/surpriză, de a da caracter prospectiv conduitei și de a pregăti viitorul, decizia se bazează pe capacitatea omului de a compara și evalua alternativele, de a reduce numărul acestora, pentru a face o alegere rațională.

Decizia pentru o anumită formare/școală sau profesie

succede opțiunea și implică într-o măsură mai mare angajamentul și responsabilitatea subiectului. O astfel de decizie conține 2 elemente strâns legate: școala sau profesia aleasă și voința de a o urma.

Formarea profesională. Înșușirea unor cunoștințe de specialitate, construirea unui sistem de competențe sînt condiții fundamentale în realizarea unor roluri profesionale. Realitățile de astăzi, caracterizate prin schimbări social-economice rapide, atribuie formării profesionale un rol deosebit – de premisă a succesului în viață. Integrarea socioprofesională fiind un proces complex și continuu, constatăm 2 forme/ipostaze ale formării profesionale: *inițială* și *continuă*.

Atît orientarea optimă, cît și formarea profesională corespunzătoare nu garantează însă o eficiență profesională și o inserție socială de succes. Anturajul, mediul de trai și persoana sînt într-o permanentă schimbare. Subiectul este chemat să facă față cerințelor vieții, să îndeplinească multiple roluri sociale, să-și manifeste creativ potențialul. Din aceste considerente, un element important îl constituie *managementul propriu-zis al carierei* – procesul de pregătire, implementare și monitorizare a planurilor de carieră, asumate de individ în mod singular sau proiectate de organizații (M.Vlăsceanu, 2002, p.18).

Procesele enumerate reprezintă etape care se realizează consecutiv, eșalonat, de-a lungul vieții și care au intensitate diferită în diverse faze ale acesteia. Mai mult ca atît, pe măsură ce complexitatea relațiilor om-societate sporește, procesele respective se pot derula și concomitent.

Ca orice conținut educațional, și proiectarea carierei are finalități specifice:

1. (auto)cunoașterea potențialului individual din perspectiva posibilităților de integrare socioprofesională;
2. (auto)informarea despre lumea profesiilor și oportunitățile sistemului educațional;
3. (auto)formarea atitudinilor, a sistemului de valori și a competențelor necesare integrării socioprofesionale;
4. (auto)promovarea personalității în direcția auto-realizării prin valorificarea potențialului individual.

Cunoașterea potențialului individual oferă informații veridice cu referire la posibilitățile individului de a se realiza prin anumite tipuri de activitate profesională. Diferențele personale manifestate la nivel cognitiv, afectiv-volitiv, comportamental sînt premise firești ale progresului civilizației umane. Convițuim pentru că sîntem diferiți, facem munci diferite, utilizînd capacitățile creative și explorînd tendința de angajare în context social. Cunoașterea și autocunoașterea potențialului individual are următoarele *avantaje*: permite stabilirea

compatibilității între persoană și profesie; facilitează alegerea profesiei în funcție de parametrii individuali; motivează persoana pentru realizarea unei activități profesionale; previne decalajul dintre presupusul *vreau* și realul *pot*; diminuează cazurile de alegere greșită și eșec profesional; conturează imaginea de sine. Pentru realizarea acestui obiectiv, factorii educaționali care ghidează cariera, precum și persoana însăși se vor axa pe cunoștințe din domeniul psihologiei și fiziologiei omului, vor valorifica următoarele metode de cunoaștere a personalității: observarea, jocul, arborele genealogic, analiza rezultatelor activității, interviul, chestionarul, analiza fișelor personale etc.

Informarea despre lumea profesiilor, cerințele pieței muncii și oportunitățile sistemului educațional oferă o viziune adecvată despre șansele de realizare profesională. O persoană bine informată poate să-și proiecteze cariera în baza unor realități, reieșind, pe de o parte, din ofertele sistemului educațional și, pe de altă parte, din ofertele pieței muncii, precum și din perspectivele acesteia dictate de evoluția social-economică. În scopul informării cât mai adecvate despre necesitățile sistemului socioeconomic în forță de muncă și posibilitățile educaționale, instituțiile specializate în acordare de suport pentru proiectarea carierei și instituțiile de învățământ care desfășoară implicit și explicit aceste activități trebuie să colaboreze cu departamentele de statistică și previziune economică. Realizarea calitativă a acestui obiectiv generează o serie de *avantaje*: previne alegerea nefondată a unor școli și profesii; evită formarea unui dezechilibru pe piața forței de muncă (în unele domenii profesionale există surplus de cadre, iar altele duc lipsă de cadre calificate); sporește posibilitățile de autorealizare în sectoarele ce atestă un deficit de forță de muncă; contribuie la scăderea ratei șomajului în sferile suprasolicitate din economia națională (O.Dandara, T.Turchină, 2006).

Formarea competențelor-cheie, a atitudinilor și sistemului de valori indispensabile integrării socio-profesionale vizează deținerea competențelor sociale (care facilitează și realizează comunicarea și interrelaționarea), precum și construirea sistemului de valori, atitudini, poziții/viziuni personale, care constituie parte integrantă a concepției despre lume și viață a individului. Remarcăm caracterul mobilizator al respectivei laturi/axe a proiectării carierei. În baza sferei afectiv-volitiv se conturează interesele și tendința de manifestare. În funcție de sistemul de valori, persoana identifică criteriile de evaluare a contextului socioeconomic, a posibilităților de autorealizare și a propriei dimensiuni vizavi de realitatea existentă.

Competențele sînt apreciate drept comportamente complexe, care integrează într-o manieră aplicativă latura cognitivă, capacitățile și atitudinile. Formarea

competențelor generale, adică pregătirea pentru integrarea socială, are următoarele *avantaje*: plasează munca în sistemul de valori al persoanei; contribuie la formarea concepției despre lume și viață; creează o imagine realistă despre contextul socioeconomic, rolul și locul persoanei în cadrul acestuia; motivează pentru o activitate social utilă; facilitează inserția socială. Realizarea cu succes a acestui obiectiv este susținută de cunoștințe din domeniul eticii, antropologiei, literaturii, istoriei, culturologiei etc.

Promovarea și autopromovarea personalității în direcția autorealizării prin valorificarea potențialului propriu în scopul progresului social este o axă a proiectării carierei, ce are un caracter integrator, un obiectiv-cadru, a cărui utilitate vine din realitatea existentă. În zilele noastre contează foarte mult dacă *știi și poți să te promovezi*. Punerea în valoare a potențialului este posibilă doar într-un context favorabil, or, în condițiile de concurență pe piața muncii trebuie să vrei și să poți să demonstrezi că ești potrivit pentru un anumit gen de activitate profesională. Buna informare despre domeniile de activitate, chiar și buna formare profesională, precum și cunoașterea particularităților individuale, dorința de a munci nu sînt suficiente. Mai e nevoie să cunoști și să ai abilitatea de a alege condiții favorabile de activitate, a te include în acest mediu, a putea lua o decizie și a prioritiza criteriile de identificare și selecție, a demonstra că poți și aspiri să fii parte a unui mediu de învățare și socioprofesional. Prin atingerea acestui obiectiv-cadru învățăm să realizăm un ansamblu de acțiuni cu caracter aplicativ, acțiuni care imprimă o finalitate valorică tuturor activităților determinate de obiectivele prezentate anterior. Aceste activități sînt de o responsabilitate și o complexitate sporită și constituie esența unui marketing vocațional – proces soldat cu edificarea unui sistem de relații prin care persoana se prezintă ca valoare pentru cei interesați a o utiliza. Realizarea acestui obiectiv are următoarele *avantaje*: transpune valoarea individului din stare potențială în stare reală; permite însușirea mecanismului de creare a condițiilor de autorealizare prin instruire și activitate profesională; accentuează responsabilitatea personală în obținerea succesului profesional; vizează acceptarea concurenței în context educațional și pe piața muncii ca o stare de fapt ce stimulează tendința spre autoperfecționare; reliefează implicarea activă a persoanei în propria devenire prin identificarea condițiilor favorabile de demonstrare a valorii sale și prin luarea deciziilor optime.

Fără a minimaliza importanța altor dimensiuni educaționale, constatăm că susținerea elevilor în proiectarea carierei trebuie să devină o prioritate a școlii, deoarece o educație de calitate înseamnă și corespunderea achizițiilor școlare cu cerințele integrării socioprofesionale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Boboc, I., *Științele educației. Politici educaționale. Teorie și practică*, Buc., Ed. Victor, 2004.
2. Cristea, S., *Fundamentele științelor educației*, Ch., Ed. Litera, 2003.
3. Dandara, O. ș.a., *Învăț să fiu. Ghid pentru psihologi școlari, diriginți și profesori*, Ch., CE Pro Didactica, 2006.
4. Dimitriu-Tiron, E., *Dimensiunile educației contemporane*, Buc., Institutul European, 2005.
5. Jinga, I.; Diaconu, M., *Pedagogie*, Buc., ASE, 2004.
6. Salade, D., *Dimensiuni ale educației*, Buc., EDP, 1998.
7. Super, E.D., *Dezvoltarea carierei*, în *Psihologia procesului educațional*, Buc., EDP, 1978.
8. Tomșa, G., *Orientarea și dezvoltarea carierei la elevi*, Buc., 1999.
9. Văideanu, G., *Educația la frontiera dintre milenii*, Buc., Ed. Politică, 1988.
10. Vlăsceanu, M., *Managementul carierei*, Buc., 2002.

Recenziți:

dr., conf. univ. Maia ȘEVCIUC
dr., conf. univ. Tatiana REPIDA

Adolescentul și televiziunea: confluente și contradicții

Mariana TACU

Academia de Studii Economice din Moldova

Abstract: *The influence of television on human mentality is unquestionable today. Hundreds of scientific works have been written about psychological aspects of watching TV by various audiences. One thing has been established by all of them – television may affect people's minds in different ways depending on what kind of information is shown to them.*

The aim of this paper is to state a number of orienting suggestions in the field of further education communication between television and adolescents.

Termeni-cheie: adolescent, televiziune, agresivitate, violență, noile educații, confluență, contradicție.

„Educația este abilitatea de a asculta aproape orice lucru fără să-ți pierzi răbdarea sau încrederea în tine.”
(Robert Frost)

Relaționarea noțiunilor *confluență* și *contradicție* configurează poziționarea vectorului de excurs în perspectiva provocărilor lumii contemporane. Adjudecându-și dreptul de a fi catalogat astăzi ca fiind cel mai activ modelator de atitudini și mentalități [1], televiziunea, prin funcțiile asumate: *de informare, consultativă, directivă, de apreciere, analitică, constructivă, de reglementare, de educare și instruire, de socializare, compensatorie*, își permite să proiecteze multiple spații virtuale complementare cerințelor avansate de societate.

Dimensiunile cantitativă și calitativă ale conținuturilor discursului televizat, în general, și perceperea mesajelor TV de către adolescenți, în special, sînt subiecte de studiu și de reflecție pentru numeroși sociologi, psihologi, pedagogi etc. Efectuînd o analiză a rezultatelor obținute în 6 cercetări realizate în perioada 2004-2009 de diverse instituții de profil din România și din SUA [2], constatăm că deocamdată n-au fost enunțate principii univoce de conceptualizare a efectelor exercitate de programele

TV asupra adolescenților. Dar majoritatea studiilor reiterează impactul negativ al acestora asupra psihicului și comportamentului tînrului, polarizînd în respectiva extensie mai ales violența și demolarea principiilor morale.

Din optica acestor reflecții, pretențiile înaintate televiziunii se axează, în special, pe negativismul unor mesaje distorsionate și pe modul inadecvat de uzitare a suporturilor educaționale. Convergența acestora spre accepții tradiționale induc emiterea de coduri agreeate ca reguli de comunicare. Decriptate corect și universal, ele pot influența sensibilitatea și intuiția afectivă a adolescentului prin modele de idei-cadru, introduse deliberat în grila de emisie. La o analiză riguroasă a componentelor care particularizează cei doi subiecți – adolescentul și televiziunea – deducem că ultima este percepută în mare parte prin imaginile și mesajele pe care le promovează. Revizuirea priorităților formulate și coagularea unor discursuri TV în imagini simpliste, gîndite să nu creeze dificultăți de percepție și cantonate în extremele demersului educațional, fundamentează principial acțiunea de modelizare a profilului moral al adolescentului prin programele TV.

Analizele cantitative și calitative ale mesajelor TV